

УДК 327.5(4):351.87(486)

ВІЙСЬКОВА СПІВПРАЦЯ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА ТА ДЕРЖАВ БАЛТІЇ В РАМКАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ

Олена Мандзюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-41-32,
e-mail: olenka.besh@gmail.com*

Розглянуто причини активізації співробітництва в рамках Організації Північноатлантичного договору. Увагу зосереджено на співпраці Республіки Польща та держав Балтії в умовах кризи міжнародної безпекової системи.

Проаналізовано позиції Польщі та держав Балтії, що базуються на глибокій довірі до інститутів НАТО та тісній співпраці з її країнами-членами. Розглянуто нові формати військової співпраці між державами, що стали реакцією на ймовірну загрозу з боку Російської Федерації. З'ясовано, що російська агресія проти України унаочнила оборонну вразливість східноєвропейського флангу НАТО та змусила Організацію Північноатлантичного договору до реконцептуалізації місця та ролі держав, які до цього не були залучені у масштабні військові програми. Наголошено на позиції США як світової потуги, що має значний вплив на проблеми міжнародної безпеки. Обґрунтовано, що присутність НАТО в країнах Балтії та ЦСЄ лише посилюватиметься, а розвиток та поглиблення стратегічного партнерства з країнами-членами НАТО залишатиметься серед їхніх головних зовнішньополітичних пріоритетів.

Ключові слова: Організація Північноатлантичного договору (НАТО); безпекові виклики; держави Балтії; Республіка Польща; координація; військова співпраця; російська агресія.

Постановка проблеми. Реальний характер російської загрози для держав Балтії та тиск Росії на країни ЦСЄ визнають не лише політики з Латвії, Литви, Естонії та їхні колеги з країн НАТО, а й військове керівництво Організації Північноатлантичного договору. З огляду на спроби переділу сфер впливу Балтія залишається однією з найуразливіших ланок європейської безпеки, що не може не викликати занепокоєння. Надійним союзником для держав Балтії була і є Польща, для якої питання безпеки є не менш актуальними. Держави Балтії і Польща зіштовхуються з аналогічними загрозами, отож для них доволі важливо забезпечити координацію зусиль та залучити допомогу з боку інших членів НАТО. Лише спільні заходи здатні убезпечити держави Балтії від можливої агресії з боку Росії.

Мета дослідження полягає у вивченні останніх тенденцій політики безпеки і оборони НАТО та її держав-членів, зокрема у площині ролі Республіки Польща та держав Балтії у реалізації цілей і форм співпраці у рамках Організації Північноатлантичного договору в контексті протидії сучасним загрозам і викликам безпеці, зважаючи на відкриту агресію з боку Російської Федерації супроти України.

Виклад основного матеріалу. Через загострення безпекової ситуації у світі сучасна система протидії загрозам безпеки перебуває у стані випробування. Військове вторгнення Російської Федерації на територію України зумовило виникнення нової геополітичної ситуації. Поміж іншими інституціями, які володіють механізмами впливу на вирішення кризових ситуацій, ключове місце посідає Організація Північноатлантичного договору (НАТО), у рамках якого відбувається координація взаємодії держав-членів щодо відновлення стабільності на Європейському континенті. Російська агресія унаочнила оборонну вразливість східноєвропейського флангу НАТО. Небезпідставними є побоювання Організації, пов'язані з державами Балтії та країнами ЦСЄ (зокрема, Польщі), що є географічно близькими до зони конфлікту та мають у своєму складі російські національні меншини, які Росія може спробувати інструменталізувати у власних цілях. Дії Росії щодо України не лише виявили слабкі місця в оборонній політиці Організації, а й закріпили нові формати співпраці між членами НАТО, одним із яких є співпраця Польщі та держав Балтії (Литви, Латвії та Естонії) [7].

Звичайно, розглядаючи співробітництво в рамках НАТО, варто брати до уваги роль США як світової потуги, що має значний вплив на вирішення проблем міжнародної безпеки [3, с. 4]. Окреслюючи роль США у міжнародному середовищі, З. Бжезінський зазначає, що «сучасна міжнародна система не зможе запобігати конфліктам, якщо Америка не захоче чи не зможе захистити держави, які вона колись підтримувала через національні інтереси чи з доктринальних міркувань» [1, с. 85]. Натомість Дж. Фрідман додає, що головний стратегічний інтерес США – не допустити гегемонії Росії, а ціль РФ – не підпускати США до своїх кордонів [6]. Відтак, найважливішою у стратегічному плані для США і НАТО загалом, стала необхідність реагувати на загрози європейській системі безпеки та консолідувати навколо себе союзників, які потерпають від імперських амбіцій Російської Федерації.

У попередні роки підхід НАТО до розвитку відносин з державами Балтії та Республікою Польща був доволі поміркований, адже існувала невелика ймовірність прямої військової загрози з боку Росії. Однак останні події змусили держав-членів активізувати зусилля та вжити термінових заходів для зміцнення обороноздатності союзу. За винятком Естонії та Польщі, інші країни регіону через поглиблення економічної кризи значно зменшили видатки на оборону: в середньому до 1,1 % ВВП, хоча фіксований рівень НАТО становить 2 %. Отже, у випадку необхідності забезпечення гарантій, передбачених статтею 5 Вашингтонського договору, ці країни не матимуть достатньої кількості військових засобів та техніки для ефективної оборони. Стало очевидним, що досі безпека країн-членів НАТО ґрунтувалася більшою мірою на довірі до міжнародних інституцій та колективних договорів, ніж на власних військових можливостях. Реальна російська загроза підштовхнула ці держави до тіснішого діалогу у сфері оборони як безпосередньо в рамках НАТО, так і на міждержавному рівні. Плани проведення спільних навчань збройних сил

Організації та країн регіону свідчать про посилення позицій НАТО на Європейському континенті.

Значно розширилася співпраця Польщі з НАТО в галузі безпеки і оборони [9]. Зокрема, наприкінці травня 2014 р. виникла ідея створення нової бази НАТО на території Республіки Польща. За словами Верховного головнокомандувача Об'єднаними ЗС НАТО в Європі генерала Ф. Брідлава, на базі зберігатимуться озброєння, боєприпаси та продовольство, необхідні для проведення можливих миротворчих операцій, спеціальних чи поліцейських місій. Одночасно вона слугуватиме штаб-квартирою, з можливістю у будь-який час розмістити війська для участі у заходах у відповідь на агресію проти країни-члена Організації. Ймовірним місцем її розташування є польський порт Щецин, де наразі розміщено багатонаціональний командний центр НАТО «Північний схід».

Черговим практичним втіленням тіснішої співпраці у рамках НАТО є посилення присутності ВВС США (AV-Det) у Польщі (додатково відправлено 12 F-16 та 300 осіб обслуговуючого персоналу), а також збільшення кількості військовослужбовців Збройних сил США. Результатом співпраці в галузі *протиракетної оборони* (ПРО) буде **уведення в дію** протиракетної установки в Польщі, заплановане на 2018 рік [8].

У червні цього року Організація Північноатлантичного договору проводила на території Польщі наймасштабніші військові навчання з часів холодної війни. У навчаннях «Благородний стрибок» (Noble Jump) брали участь 2100 солдатів, було залучено 440 транспортних засобів і 56 тонн боєприпасів. Свою боєздатність демонстрував, зокрема, заснований восени 2014 р. спецпідрозділ «Вістря списа». За планами НАТО, солдати цього підрозділу «надшвидкого реагування», завдяки низці спільних навчань, повинні впродовж року забезпечити цілковиту бойову злагодженість. Загалом підрозділ НАТО «Вістря списа» має складатися з 30 тис. солдатів [2].

З іншого боку, Організація Північноатлантичного договору не залишає поза увагою стратегічну важливість держав Балтії. Очевидно, що одним із основних пріоритетів для цих держав є нарощення військової могутності та максимізація потенціалу протидії викликам та загрозам з боку РФ. Проведення саміту НАТО у Вельсі (вересень 2014 р.), де прийнято рішення щодо посилення військової присутності США та НАТО в Литві, Латвії та Естонії, вкотре довело, що ці країни є активними союзниками Організації. Розгортання в кожній з цих країн тактичних груп загальною чисельністю до 1 тис. військовослужбовців, а також активізація заходів оперативної та бойової підготовки Об'єднаних збройних сил (ОЗС) Організації в регіоні – практичне втілення нової стратегії НАТО [10]. У листопаді в Литві пройшли міжнародні навчання НАТО «Залізний меч – 2014», які налічували 300 одиниць військової техніки багатопільового призначення та 2,5 тис. військовослужбовців із 9 країн-членів НАТО.

На порядку денному перебуває питання розгортання Місії повітряної поліції НАТО в країнах Балтії, метою якої буде захист повітряного простору Литви, Латвії та Естонії. Літаки-винищувачі НАТО базуватимуться у литовському місті Шауляй. Варто зазначити, що на початку вересня минулого року Литва

підписала угоду щодо купівлі польських *переносних зенітних ракетних комплексів* (ПЗРК) вартістю приблизно 50 млн дол. США. За сприяння США до Литви скерували також важку броньовану техніку (зокрема, 8 бронетранспортерів та 8 бойових машин піхоти), інші транспортні засоби [5].

Значну увагу на питаннях забезпечення обороноздатності держави зосереджує також Естонія. Міністерство оборони цієї країни досягло угоди з урядом США про постачання протитанкових та пускових систем, навчальних ракет та додаткових запчастин. Згідно з підписаною на початку вересня угодою про намір створити Спільні Сили Швидкого Реагування, США залишають власний контингент з 600 військовослужбовців на 2015 рік задля патрулювання суверенних просторів держав-членів НАТО [3]. Також, протягом 2014 року в Естонії проводилися масштабні навчання сил швидкого реагування НАТО «Trident Juncture», до участі в яких вперше було залучено Об'єднаний центр розробки концепцій бойового застосування ОЗС НАТО (Норвегія), штаб Об'єднаного командування ОЗС НАТО (Італія) та штаб Стратегічного командування операцій ОЗС НАТО (Бельгія). Це свідчить про посилену увагу керівництва Організації до питань протидії агресивним діям з боку Російської Федерації.

Висновки. Отже, можна з впевненістю стверджувати, що присутність НАТО в країнах Балтії та ЦСЄ з часом лише посилюватиметься, а формат співпраці набуватиме більших масштабів. Відтак, інтенсифікація зусиль демократичних держав на чолі зі США відіграватиме роль фактора стримування російської територіальної, економічної та політичної експансії. Для Польщі, Латвії, Литви, Естонії розвиток та поглиблення стратегічного партнерства зі США є і надалі буде головним зовнішньополітичним пріоритетом, передусім щодо формування єдиного фронту демократичного світу проти імперських амбіцій Росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Везель Б.* Польща як плацдарм для навчань НАТО [Електронний ресурс] / Б. Везель, Н. Мехед. – Режим доступу : <http://www.dw.com/uk/a-18529649>.
2. *Парахонський Б.* Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України [Електронний ресурс] / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська ; за заг. ред. К. А. Кононенка. – Київ, 2014. – 42 с. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_table/0625_dop.pdf.
3. *Солов'ян В.* Новий вимір безпеки Балтійського регіону та перспективи Балто-Чорноморського проекту [Електронний ресурс] / В. Солов'ян // Центр досліджень армії, конверсії і розоруження. – Режим доступу : <http://cacds.org.ua/ru/comments/386>.
4. Досвід країн Балтії щодо протидії агресії зі сторони Російської Федерації. – Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bintel.com.ua/uk/article/opyt-baltii/>.
5. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади / З. Бжезінський ; пер. з англійської Г. Лелів. – Львів : Літопис, 2012. – 168 с.
6. *Фрідман Дж.* Інтереси РФ і США щодо України несумісні один з одним [Електронний ресурс] / Дж. Фрідман // Коммерсант.ru, 2014. – Режим доступу : <http://www.kommersant.ru/doc/2636177>.
7. *Daalder I.* Preserving Ukraine's Independence, Resisting Russian Aggression: What the United States and NATO Must Do [Electronic resource] / I. Daalder, Flournoy, J. Herbst,

J. Lodal, S. Pifer, J. Stavridis, S. Talbott, C. Wald // The Atlantic Council of the United States, 2015. – 17 p. – Accessed : http://www.thechicagocouncil.org/sites/default/files/UkraineReport_February2015_FINAL.pdf.

8. *Luke Coffey*. The Baltic States: Why the United States Must Strengthen Security Cooperation [Electronic resource] / Coffey Luke. – October 25, 2013. – Accessed : <http://www.heritage.org/research/reports/2013/10/the-baltic-states-why-the-united-states-must-strengthen-security-cooperation>.

9. Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP [Electronic resource]. – Accessed : https://www.ms.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/inne_kontynenty/ameryka_polnocna/stosunki_dwustronne_ameryka_pln/polsko_amerykanskie_stosunki_dwustronne;jsessionid=30615330C53F1FB4EC7DC9A007915DDF.cmsap1p.

10. *Paul Belkin*. NATO: Response to the Crisis in Ukraine and Security Concerns in Central and Eastern Europe [Electronic resource] / Paul Belkin, Derek E. Mix, Steven Woehrel // Congressional Research Service, July 31, 2014. – Accessed: <https://fas.org/sgp/crs/row/R43478.pdf>.

Стаття надійшла до редколегії 21.04.2015

Прийнята до друку 15.05.2015

MILITARY COOPERATION OF POLAND AND THE BALTIC STATES WITHIN THE NORTH ATLANTIC ALLIANCE

Olena Mandzyuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79001, tel. (032) 239-46-56,
e-mail: olenka.besh@gmail.com*

In the article there are discussed the reasons for increased cooperation within NATO. Special attention is paid to cooperation between Poland and the Baltic States in the context of the crisis of international security system.

The article highlights the place and role of Poland in shaping security and defense policy. Also there is analyzed the position of the Baltic states into NATO, based on deep confidence in the institutions of NATO and on close cooperation with current members of the organization. The creation of new formats of military cooperation between states, as a reaction to unfounded fears of further Russian aggression is also considered. Also in the study has been found out that Russian aggression showed up the weak defensive vulnerability of NATO Eastern flanks and also forced states of this organization to take a fresh look at the state, which had not been involved in large-scale military programs yet. The place and role of the US as a world power with a significant impact on solving the problems of international security is also emphasized in the article. As it is known, modern international community can not fully prevent conflict without US support. The conclusion is that NATO presence in the Baltic region and CEE will rise, and the development and intensification of strategic partnership with NATO members will continue to be a major foreign policy priority, particularly with regard to the formation of a united front of democratic world against the imperial ambitions of Russia.

Keywords: North Atlantic Alliance (NATO); security challenges; the Baltic States; Poland; coordination; military cooperation; Russian aggression.

**ВОЕННОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РЕСПУБЛИКИ ПОЛЬША И ГОСУДАРСТВ БАЛТИИ
В РАМКАХ ОРГАНИЗАЦИИ СЕВЕРОАТЛАНТИЧЕСКОГО ДОГОВОРА****Елена Мандзюк**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел. 032-239-46-56,
e-mail: olenka.besh@gmail.com*

Рассмотрены причины активизации сотрудничества в рамках Организации Североатлантического договора. Особое внимание уделено вопросам сотрудничества Польши и государств Балтии в условиях кризиса международной системы безопасности.

Освещены место и роль Республики Польша в формировании политики безопасности и обороны. Также проанализирована позиция балтийских государств в НАТО, которая базируется на глубоком доверии к институтам НАТО и тесном сотрудничестве со странами-членами данной организации. Рассмотрены новые форматы военного сотрудничества между государствами как реакции на небезосновательные опасения дальнейшей агрессии со стороны Российской Федерации. Также исследованием установлено, что российская агрессия показала наглядно слабую оборонную уязвимость восточноевропейского фланга НАТО и заставила к реконцептуализации места и роли государств, которые до этого не были привлечены в масштабные военные программы. В статье отмечено место и роль США как мировой мощи, что может влиять на решение проблем международной безопасности, ведь, как известно, современное международное сообщество не может полноценно предотвращать конфликты, если не будет поддержки США. Сделан вывод, что присутствие НАТО в странах Балтии и ЦВЕ со временем будет только усиливаться, а развитие и углубление стратегического партнерства со странами-членами НАТО и в дальнейшем будет главным внешнеполитическим приоритетом.

Ключевые слова: Организация Североатлантического договора (НАТО); вызовы безопасности; государства Балтии; Республика Польша; координация; военное сотрудничество; российская агрессия.